

Nr. _____
La Nr. _____ din _____



RAPORT ALTERNATIV
**în baza Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea
violenței împotriva femeilor și violenței domestice (evaluare inițială)**

*Acest Raport a fost elaborat de Oficiul Avocatului Poporului (Ombudsmanul) al Republicii Moldova, în
calitatea sa de Instituție Națională pentru Drepturile Omului acreditată cu statul "A".*

CUPRINS

<u>Informații despre Oficiul Avocatului Poporului din Republica Moldova.....</u>	<u>2</u>
<u>I. Introducere (art.1-6).....</u>	<u>3-4</u>
<u>II. Politici integrate și colectarea datelor (art. 7-11).....</u>	<u>4-9</u>
<u>III. Prevenire (art. 12-17).....</u>	<u>10-15</u>
<u>IV. Protecție și sprijin (art. 18-28).....</u>	<u>15-19</u>
<u>V. Dreptul material (art. 29-48).....</u>	<u>19-24</u>
<u>VI. Investigație, urmărire judiciară, legislație procedurală și măsuri de protecție</u> <u>(art.49-58).....</u>	<u>24-30</u>
<u>VII. Migrație și azil (art.59-61).....</u>	<u>30-33</u>

Informații despre Oficiul Avocatului Poporului din Republica Moldova

Instituția Avocatului Poporului este autonomă și independentă față de orice autoritate publică, persoană juridică, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare și față de orice persoană cu funcție de răspundere de toate nivelurile. În activitatea sa, Avocatul Poporului se conduce de Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 48/134 din 20 decembrie 1993, Principiile referitoare la Statutul Instituțiilor Naționale (Principiile de la Paris)¹ și de alte tratate internaționale din domeniul drepturilor omului, precum și de Constituția Republicii Moldova² și de alte legi ale Republicii Moldova.

Avocatul Poporului contribuie la apărarea drepturilor și libertăților omului prin prevenirea încălcării acestora, prin monitorizarea și raportarea modului de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la nivel național, prin perfecționarea legislației ce ține de domeniul drepturilor și libertăților omului, prin colaborarea internațională în acest domeniu, prin promovarea drepturilor și libertăților omului și a mecanismelor de apărare a acestora.

Ținem să remarcăm că Oficiul Avocatului Poporului a fost acreditat de către Subcomitetul de acreditare al Alianței Globale a Instituțiilor Naționale de Protecție a Drepturilor Omului (GANHRI) cu statutul „A”, în anul 2018, ceea ce prezintă recunoașterea corespunderii complete a Instituției Ombudsmanului din țara noastră cu Principiile de la Paris, document care include standardele de bază pentru funcționarea instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului.

Oficiul Avocatului Poporului protejează, monitorizează și promovează drepturile omului în Republica Moldova prin cercetare, consiliere și conștientizare.

Mandatul său include, de asemenea, monitorizarea implementării instrumentelor internaționale/regionale în domeniul drepturilor și libertăților omului, dar și promovarea instrumentelor internaționale/regionale și a recomandărilor înaintate statului în domeniul drepturilor și libertăților omului. Astfel, un instrument folosit de Avocatul Popoului pentru a îndeplini acest mandat este raportarea alternativă către organismele instituite în baza tratatelor internaționale, precum este și GREVIO.

În prezentul raport, Oficiul Avocatului Poporului a abordat doar cele mai stringente aspecte ce țin de Convenția Istanbul și s-a axat prioritar pe problemele care necesită a fi

¹ <https://irdo.ro/principiiledeparis.php>

² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro

remediate la moment. Totodată, Avocatul Poporului va continua monitorizarea implementării Convenției de la Istanbul și va oferi statului suportul metodologic necesar.

Ținem să menționăm că raportul elaborat de Oficiul Avocatului Poporului cuprinde informații privind partea dreaptă a Nistrului, în pofida faptului că Reprezentanța Oficiului Avocatului Poporului de la Varnița încearcă să colaboreze situația în regiunea transnistreană rămâne a fi necunoscută.

I. Introducere

Scopuri, definiții, egalitate și nediscriminare, obligații generale (art.1-6)

Prin prezentarea acestui Raport, Oficiul Avocatului Poporului din Republica Moldova în conformitate cu articolul 68 alineatul (5) din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violența domestică, oferă Grupului de experți în intervenția contra violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (denumit în continuare „GREVIO”) comentarii cu privire la punerea în aplicare a Convenției de la Istanbul. De asemenea, Avocatul Poporului se referă la informațiile prezentate în raportul prezentat de Guvernul Republicii Moldova către Secretarul General al Consiliului Europei.

Totodată, menționăm că comentariile Ombudsmanului prezentate în raport sunt formulate în baza cererilor depuse la Oficiul Avocatului Poporului, informațiilor dobândite din timpul întâlnirilor oficiale ale Ombudsmanului cu reprezentanți ai societății civile și a monitorizărilor pe care Instituția Națională de Protecție a Drepturilor Omului le-a efectuat pe parcursul desfășurării mandatului său de activitate.

De menționat că Republica Moldova a devenit al 35-lea stat membru care a ratificat Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice și a intrat în vigoare în Republica Moldova la 1 mai 2022.

Analizând prevederile legale naționale, se constată că principiul egalității reprezintă o bază esențială al politicii sociale, iar egalitatea oportunităților reprezintă cadrul necesar realizării politicii sociale la nivel național. Existența normelor care impun garanții eficiente împotriva discriminării și practicilor discriminatorii sunt absolut necesare într-o societate incluzivă. Astfel, în urma aderării Republicii Moldova la multiple instrumente internaționale, statul și-a asumat angajamente importante și esențiale de a respecta demnitatea și drepturile omului pentru fiecare persoană care se află sub jurisdicția sa, care însă nu au reușit a fi implementate încă la cele mai înalte standarde.

Ombudsmanul constată că discriminarea este interzisă prin Constituția Republicii Moldova, care consfințește principiul egalității. Esența normei constituționale privind egalitatea

cetățenilor se atestă prin faptul că toți cetățenii au aceleași drepturi, libertăți fundamentale și îndatoriri, exercitarea cărora este asigurată de către stat fără discriminare.

De asemenea, Republica Moldova, prin Legea Nr. 5 din 09 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați³, are scopul de a asigura exercitarea drepturilor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, în vederea prevenirii și eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex.

În aceeași ordine de idei, statul în anul 2012 a adoptat Legea cu privire la asigurarea egalității⁴, care are drept scop asigurarea egalității tuturor persoanelor implicit și pe baza criteriului de sex.

Ținem să menționăm că în urma cercetării efectuate, constatăm că noțiunea „violența în familie” consfințită în Convenție cuprinde cele patru forme de violență și anume cea fizică, sexuală, psihologică sau economică, Legea nr.45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței⁵, prevede formele de violență consacrate în Convenție, dar și suplimentar cuprinde și o altă formă și anume violența spirituală. În acest sens, legea definește în mod distinct toate aceste forme de violență.

II. Politici integrate și colectarea datelor (art. 7-11)

A. Politici cuprinzătoare și coordonate (art.7)

Statele membre ale Convenției de la Istanbul conform art.7 trebuie să asigure și să implice printr-o cooperare eficientă toți actorii relevanți, precum agențiile guvernamentale, parlamentul și autoritățile naționale, regionale și locale, instituțiile naționale pentru drepturile omului și organizațiile societății civile.

Unul dintre principiile de bază ale prevenirii și combaterii violenței în familie îl constituie cooperarea autorităților administrației publice cu societatea civilă și cu organizațiile internaționale.

În conformitate cu art. 7 din Legea nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie⁶, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie sunt: a) organele centrale de specialitate ale statului (Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției); b) autoritățile de specialitate ale administrației publice locale de nivelul al doilea și structurile desconcentrate (secțiunile/direcțiile de asistență socială și de protecție a

³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133167&lang=ro#

⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106454&lang=ro

⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122823&lang=ro

⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122823&lang=ro

familiei; direcțiile generale de învățământ, tineret și sport; organele ocrotirii sănătății; subdiviziunile teritoriale ale poliției); c) administrația publică locală de nivelul întâi; d) centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și centrele/serviciile de asistență și consiliere pentru agresorii familiali; e) alte organizații cu activități specializate în domeniu.

Astfel, Ministerul Muncii și Protecției Sociale este organul central de specialitate abilitat cu funcții de elaborare și de promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței în familie și de asistență socială a victimelor și agresorilor.

Guvernul Republicii Moldova a aprobat Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018–2023, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 281 din 03 aprilie 2018, care are la bază abordarea centrată pe cei patru piloni ai Convenției de la Istanbul.⁷ Astfel, prezenta strategie este în concordanță cu Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Scopul ei constă în asigurarea unei abordări sistemice a fenomenului violenței față de femei și violenței în familie, în vederea diminuării acestor fenomene și asigurării unui răspuns eficient al organelor de resort la cazurile de violență.

De asemenea, Strategia mai prevede promovarea toleranței zero față de toate formele de violență, informarea publicului privind gravitatea violenței împotriva femeilor, perfecționarea legislației în conformitate cu standardele internaționale, dar și dezvoltarea gamei de servicii specializate pentru victimele violenței în familie. În urma unei analize efectuate asupra Raportului statului privind gradul de realizare a Planului de acțiuni pentru anii 2021-2022 a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 pe parcursul perioadei ianuarie-iunie 2022⁸, constatăm că în mare parte acțiunile propuse de Guvern au fost realizate, însă sunt și anumite acțiuni ce au gradul de implementare realizat doar parțial.

Astfel, statul prezintă restanțe la acțiunile privind promovarea Metodologiei și promovarea instrucțiunii de lucru a echipei de intervenție în cazurile de violență sexuală. Totodată, statul mai are de lucrat la ajustarea și testarea metodologiei de colectare a datelor Studiului „Violența față de femei și violența în familie” dar și la acțiunea privind colectarea anuală a datelor statistice administrative în sectorul medical privind cazurile de violență în familie.

⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128809&lang=ro

⁸ <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-monitorizare-Strategie-VF-I-semestru-2022-c.pdf>

În contextul celor expuse Avocatul Poporului se așteaptă la un rezultat mai bun privind creșterea cooperării între mai multe agenții cum ar fi, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției, Ministerul Sănătății, Inspectoratul General al Poliției, precum și organizațiile necomerciale și alte organizații relevante în domeniul protejării și sprijinirii victimelor violenței.

Considerăm că în urma cooperării din partea statului și a implicării a instituțiilor de forță, pot fi îmbunătățite rezultatele privind siguranța victimelor violenței.

B. Resurse financiare (art.8)

Articolul respectiv, responsabilizează statul să asigure alocarea unor resurse financiare și umane adecvate pentru activitățile efectuate atât de autoritățile publice, cât și de organizațiile neguvernamentale.

După cum este menționat și în raportul prezentat de stat, finanțarea sectorului violenței în familie în Republica Moldova încă nu este alocată în buget ca linie separată și nu se regăsește în toate bugetele sectoriale. Prin urmare, este dificil de identificat mijloacele financiare utilizate nemijlocit pentru acest sector.

În Republica Moldova cadrul juridic general în domeniul finanțelor publice îl constituie Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale.⁹

Remarcăm că executarea reușită a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie nu poate fi garantată fără implicarea financiară din partea statului în mai multe domenii, cum ar fi: justiție, social, sănătate și educație. Conchidem cu certitudine că de aceste sectoare depinde realizarea atribuțiilor privind violența împotriva femeilor.

Ab initio, Ombudsmanul atrage atenția asupra faptului că o necesitate a prezentului articol o reprezintă și finanțarea pentru implementarea politicilor, măsurilor și programelor integrate pentru prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență inclusiv acelea desfășurate de organizațiile necomerciale care participă la prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență cuprinse în Convenție.

Secundo, Ombudsmanul consideră eficient și util susținerea financiară din partea statului a proiectelor ce reprezintă valoare în prevenirea și combaterea violenței contra femeilor și violenței în familie prezentate și demarate de către societatea civilă.

Legea nr.86 cu privire la organizațiile necomerciale¹⁰, stipulează că sprijinul financiar acordat de stat se realizează în principal prin finanțare nerambursabilă, contractare de lucrări și servicii sau prin finanțare cu destinație specială, inclusiv comandă socială. Sprijinul material

⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126152&lang=ro

¹⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129338&lang=ro

acordat de stat se realizează în principal prin oferirea gratuită sau în condiții preferențiale a dreptului de a folosi proprietatea publică.

Totodată, potrivit Legii nr.45¹¹, organele centrale de specialitate ale statului cum ar fi: Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției, conlucrează cu organizații neguvernamentale, cu persoane fizice și juridice implicate în activități de prevenire și de combatere a violenței.

Un exemplu pozitiv implementat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale în calitate de autoritate publică centrală, care promovează politicile pe segmentul combaterii violenței în familie a contractat, începând cu anul 2017, prin procedura achizițiilor publice, de la A.O. Centrul Internațional „La Strada” serviciul de asistență telefonică gratuită pentru victimele violenței în familie și violenței împotriva femeilor.

Potrivit studiului realizat de IDIS “Viitorul”¹² durabilitatea financiară este stabilită drept una dintre primele trei probleme majore cu care se confruntă organizațiile neguvernamentale în Republica Moldova. Adicional mai este expusă problema și în indexul sustenabilității organizațiilor societății civile. Potrivit acestuia, granturile reprezintă în continuare principala sursă de venit ale OSC-urilor, iar segmentul financiar rămâne printre problemele majore ale organizațiilor neguvernamentale.¹³

Conform studiului privind finanțarea directă a organizațiilor societății civile de către stat în Republica Moldova, realizat în anul 2019, finanțarea directă este realizată doar pe câteva domenii, pe când există angajamentul statului de cooperare cu societatea civilă pe toate domeniile de dezvoltare. De asemenea, printre problemele majore ale sistemului de finanțare a proiectelor societății civile denotă și prezența programelor și resurselor insuficiente pentru finanțarea proiectelor.¹⁴

De asemenea, studiul realizat de Fondul Națiunilor Unite pentru Populație¹⁵, precizează că Republica Moldova finanțează insuficient serviciile și programele de prevenire, dar și asistența financiară a victimelor violenței. Astfel, statul nu are linii bugetare specifice pentru prevenirea violenței bazate pe gen. Alocațiile bugetare par să fie adesea oferite autorităților locale fără orientări de finanțare specifice. Totodată, multe servicii, cum ar fi adăposturile și liniile de asistență telefonică, sunt administrate de ONG-uri, care sunt sprijinite insuficient sau nu sunt sprijinite deloc de către stat, ceea ce le face nesustenabile pe termen lung. Este finanțată

¹¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122823&lang=ro

¹² <http://www.viitorul.org/files/4684299>

¹³ <https://management.md/indexul-sustenabilitatii-osc-urilor-din-republica-moldova-pentru-anul-2021/>

¹⁴ https://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2019/12/PPP_Finanțarea-OSC_Liliana-PALIHOVICI.pdf

¹⁵ [https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Combating violence against women Issue6 Rom sm 0.pdf](https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Combating%20violence%20against%20women%20Issue6%20Rom%20sm%200.pdf)

insuficient și instruirea principalelor instituții și a specialiștilor, cum ar fi polițiștii, judecătorii, lucrătorii sociali și medicali, care, de multe ori, nu au capacitatea de a-și îndeplini obligațiile.

Astfel, potrivit celor menționate anterior, putem remarca că în Republica Moldova încă persistă problema finanțării în realizarea serviciilor sociale pe segmentul combaterii violenței în familie.

În baza celor relatate, suntem de părerea că este indispensabilă finanțarea suficientă care să garanteze accesul pe termen lung la servicii eficiente pentru victime și supraviețuitoare. Or, serviciile menționate pot și trebuie să dispună de personal și capacități corespunzătoare pentru a preveni violența împotriva femeilor și este absolut necesar de a proteja victimele și supraviețuitoarele violenței.

C. Cooperarea cu organizațiile neguvernamentale și societatea civilă (art.9)

În conformitate cu Convenția de la Istanbul, prezentul articol are scopul de a sublinia contribuția importantă pe care organizațiile necomerciale o au în prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență cărora le este aplicabilă Convenția. Or, unul din principiile de bază al prevenirii și combaterii violenței în familie îl constituie cooperarea autorităților administrației publice cu societatea civilă și cu organizațiile internaționale.

În pofida faptului că Convenția subliniază *supra* importanța colaborării tuturor actorilor pe subiectul respectiv, este de menționat că s-a considerat necesar de a consfinți un articol excepțional organizațiilor neguvernamentale. Din punctul nostru de vedere, o societate democratică, incluzivă și pașnică se bazează pe interacțiunea între subiecții din toate sectoarele, iar apariția și dezvoltarea organizațiilor societății civile s-a dovedit a fi eficace pentru societatea din Republica Moldova.

De menționat că într-o mare parte, activitatea organizațiilor necomerciale, care pledează și promovează o lume fără violență, este axată pe acordarea asistenței juridice și psihologice victimelor violenței în familie și chiar prin oferirea de adăpost.

Este indiscutabil că în Republica Moldova, organizațiile societății civile au un rol foarte important în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor. Iar susținerea din partea statului a organizațiilor neguvernamentale și a societății civile există la nivel de prevederi legale. În același timp, cu toate că, cadrul legal nu interzice autorităților locale să contracteze lucrări și servicii, inclusiv în domeniul combaterii violenței, concomitent, bugetele unităților administrativ-teritoriale prevăd doar alocații necesare asigurării funcționării instituțiilor publice. Potrivit Legii privind finanțele publice locale, în bugetele locale se prevăd alocații necesare pentru realizarea funcțiilor autorităților administrațiilor publice locale. Astfel, nu oferă

posibilitatea administrației publice locale de a include în propriile bugete alocații pentru contractarea lucrărilor/serviciilor altele decât pentru asigurarea funcționalității instituțiilor publice.¹⁶

Este binevenit faptul că parteneriatele dintre societatea civilă și autoritățile publice în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie au atestat de-a lungul timpului eficacitatea și productivitatea, în elucidarea problemelor, de asemenea au participat la progresul a numeroase mecanisme de protecție privind problema violenței. Totodată, societatea civilă datorită partenerilor de dezvoltare, au sprijinit și pledat numeroase proiecte privind prevenirea și eliminarea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în Republica Moldova.

E./F. Colectarea datelor și cercetarea (art.11)

Convenția de la Istanbul cere statelor părți să colecteze date statistice relevante dezagregate la intervale regulate privind cazurile din toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții (violența fizică, psihică, sexuală și economică împotriva femeii).

Or, cercetarea este un element indispensabil, atunci când trebuie să fie elaborate politici pe bază de probe, iar datorită acestora, pot fi ameliorate reacțiile zilnice și practice ale sistemului judiciar și ale organelor de drept privind cazurile de violență împotriva femeilor și violență în familie.

Totodată, statul parte a Convenției, trebuie să sprijine cercetarea în domeniul tuturor formelor de violență menționate în prezenta Convenție, astfel pentru a studia cauzele dar și efectele lor, a ratelor de incidență și condamnare, precum și eficacitatea măsurilor întreprinse în vederea implementării Convenției. De asemenea, ar trebui efectuate sondaje pe bază de populație la intervale regulate, pentru a evalua prevalența și tendințele în toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții.

În raportul statului cu privire la gradul de realizare a Planului de acțiuni pentru anii 2021-2022 a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 pe parcursul perioadei ianuarie-iunie 2022, obiectivul privind colectarea anuală a datelor statistice administrative în sectorul medical privind cazurile de violență în familie, este realizat doar parțial.¹⁷

¹⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121302&lang=ro

¹⁷ <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-monitorizare-Strategie-VF-I-semestru-2022-c.pdf>

De menționat este și faptul că ultimul studiu privind violența față de femei în familie a fost realizat de către Biroul Național de Statistică împreună cu partenerii de dezvoltare în anul 2010 și a fost publicat în 2011¹⁸.

Principalele constatări a acestui studiu vizează nivelul extrem de redus de cunoștințe cu privire la cadrul legal existent și serviciile de sprijin pentru victime în Republica Moldova. De asemenea, experții în studiul din 2011, au recomandat promovarea unei culturi de toleranță zero față de violența în familie prin organizarea campaniilor de informare, dar și de a institui prevederi care ar stabili necesitatea colectării sistematice de date prin intermediul sondajelor realizate cu regularitate de către Biroul Național de Statistică, cât și crearea unui sistem integrat care ar înregistra cazurile raportate.

Astfel, este necesar cât mai curând să fie aduse îmbunătățiri semnificate privind segmentul colectării datelor ca rezultat al sondajelor referitor la violența față de femei, la diferență de 13 ani față de ultima raportare.

III. Prevenire (art.12 - 17)

A. Creșterea gradului de conștientizare (art.13)

În conformitate cu art. 12 a Convenției de la Istanbul, statele părți au obligația de a lua măsurile necesare pentru a promova schimbările în modelele sociale și culturale de comportament al femeilor și bărbaților, în vederea eradicării prejudecăților, obiceiurilor, tradițiilor și a altor practici, care sunt bazate pe ideea inferiorității femeilor sau pe roluri stereotipe pentru femei și bărbați.

Astfel, pentru a sensibiliza societatea, Republica Moldova ca stat semnatar, trebuie să promoveze sau să deruleze campanii sau programe de creștere a gradului de conștientizare inclusiv în cooperare cu instituțiile naționale din domeniul drepturilor omului și cu organismele din domeniul egalității, cu societatea civilă și cu organizațiile neguvernamentale, în special cu organizațiile de femei.

În acest sens, în vederea sensibilizării publicului larg cu privire la fenomenul violenței față de femei și al violenței în familie, în anul 2022 au fost desfășurate mai multe campanii cu genericul: „Oprește violența în familie”; „Violența este arma celor slabi”; „Combaterea tuturor formelor de violență în familie”; „Stop Violenței în familie! Nu fii agresor, schimbă-ți viitorul!”; „Violența nu este parte a familiei mele”, cu participarea și implicarea birourilor de probațiune teritoriale.¹⁹

¹⁸ https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Violenta/Raport_violenta_fam.pdf

¹⁹ <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-monitorizare-Strategie-VF-I-semesteru-2022-c.pdf>

De asemenea, în contextul promovării drepturilor omului și sensibilizării publicului cu privire la fenomenul violenței față de femei, Oficiul Avocatul Poporului s-a alăturat la campania globală „16 zile de activism pentru eliminarea violenței împotriva femeilor și fetelor”, desfășurată anual în perioada 25 noiembrie - 10 decembrie.

Ombudsmanul, salută campaniile sociale de informare pentru sensibilizarea opiniei publice cu privire la violența împotriva femeilor și violența domestică, desfășurate anual în Republica Moldova.

Cu toate acestea, se observă insuficiența informării comunităților din zonele rurale cu privire la stereotipurile legate de gen, dar și la remediile juridice și la serviciile specializate disponibile pentru victimele violenței domestice.

Totodată, Avocatul Poporului, observă că puține acțiuni din campanii vizează în mod explicit însăși prevenirea violenței. Campaniile ce au fost desfășurate se concentrează mai mult pe situațiile în care deja există violență sau în care există un risc mare.

În raport cu cele menționate mai sus, Ombudsmanul recomandă Guvernului să acorde prioritate prevenției cu privire la violența împotriva femeilor și violenței domestice, atât la nivel național, regional și local.

B. Materiale de predare și instruire (art.14)

Dreptul la educație este un drept fundamental al omului. Este indiscutabil că educația joacă un rol crucial în formarea și dezvoltarea fetelor și băieților. Sistemul educațional poate ajuta copiii și tinerii să ducă vieți productive și să prevină divergențele pe căi negative în care violența joacă un rol. De asemenea, educația deține un rol crucial pentru întreaga umanitate, or prin educație are loc transmiterea de-a lungul timpului a normelor, valorilor și învățăturilor.

Codul educației al Republicii Moldova²⁰ prevede că educația reprezintă o prioritate națională și factorul primordial al dezvoltării durabile a unei societăți bazate pe cunoaștere, iar statul prin politica sa în domeniul educației, asigură dreptul fundamental la educație, care este indispensabil pentru exercitarea celorlalte drepturi ale omului, garantează implementarea mecanismului de bază de formare și dezvoltare a capitalului uman și de asemenea asigură realizarea idealului și a obiectivelor educaționale, formarea conștiinței și identității naționale, promovarea valorilor general-umane și a aspirațiilor de integrare europeană ale societății.

Actualmente, în Republica Moldova, asigurarea conceptual-strategică a educației de gen este realizată prin: Codul Educației; Codul de etică al cadrului didactic; Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați; Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea

²⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133296&lang=ro#

Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

În sumarul executiv al Raportului cu privire la gradul de realizare a Planului de acțiuni pentru anii 2021-2022 a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 pe parcursul anului 2021²¹, una din acțiunile realizate ține de dezvoltarea programelor educaționale/ curriculumurilor la subiectele privind egalitatea între femei și bărbați, drepturile omului, modul sănătos de viață și prevenirea violenței. Astfel, au fost îndeplinite un număr de curriculumuri școlare adaptate, manuale racordate la subiectele privind egalitatea de gen, drepturile omului și prevenirea violenței.

În acest aspect evidențiem Curriculumul la disciplina „Dezvoltare personală”, care este documentul normativ-reglator, care stabilește cadrul operațional de realizare a prevederilor de politici educaționale, reieșind din perspectiva de evoluție a statului Republica Moldova, axat pe prioritățile de formare a cetățenilor, orientat spre atingerea unui nivel înalt al calității în educație. Este conceput pentru a ajuta elevii să dezvolte competențele de care au nevoie pentru a se cunoaște, a se accepta, a duce o viață sănătoasă independent, pentru a deveni cetățeni informați, activi, integri, pentru a relaționa cu alții într-o atmosferă sigură, a fi responsabili în luarea deciziilor de carieră și dezvoltare personală pe parcursul întregii vieți.

Dezvoltarea personală este structurată în câteva module. Primul modul privește identitatea personală și relaționarea armonioasă care pune accent pe cunoașterea și acceptarea de sine, explorarea și autoevaluarea resurselor personale, familia ca valoare: responsabilități, roluri de gen, stereotipuri, comunicare asertivă, non-conflictuală și non-violentă, autoeducare, voluntariat etc²²

De asemenea, planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023, pe parcursul perioadei ianuarie-iunie 2022 prevede acțiuni privind dezvoltarea subiectelor privind egalitatea între femei și bărbați, drepturile omului și prevenirea violenței în cadrul formării inițiale și continue a cadrelor didactice. Astfel, în anul 2022 au fost realizate în cadrul modulului psihopedagogic, care se regăsește în toate programele de formare continuă destinate cadrelor didactice pe disciplinele școlare oferite de Centrele de formare continuă, se abordează subiectele ce țin de prevenirea violenței și egalitatea de gen, de exemplu prevenirea bullying-ului în școală și provocările vârstei adolescente în sec. XXI și respectarea egalității de gen.

²¹ <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-monitorizare-Strategie-VF-anul-2021c.pdf>

²² https://mecc.gov.md/sites/default/files/dp_gimnaziu_2018-08-24_curriculum_ghid.pdf

La final, în urma celor relatate, recomandăm statului în continuare să dezvolte programe care susțin egalitatea între fete și băieți și de asemenea să integreze subiecte cu privire la violența față de femei și violența în familie în curriculumul de instruire inițială și continuă a cadrelor didactice.

C. Instruire de inițiere (art.15)

Convenția obligă statele să instruiască profesioniștii care se ocupă de cazurile de violență împotriva femeilor, de victimele sau de autorii tuturor actelor de violență, pentru a fi capabili să răspundă la necesitățile victimelor precum și pentru a îndruma victimele către alte servicii specializate.

Guvernul cu ajutorul organizațiilor neguvernamentale, au elaborat instruirii inițiale și continue a profesioniștilor cu competențe pe domeniu de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie. Însă pe de altă parte, cursurile de instruire nu au fost instituționalizate și sunt organizate în funcție de disponibilitatea finanțărilor oferite de partenerii de dezvoltare și ONG-uri. Astfel, aspectul respectiv rămâne încă o provocare pentru autoritățile cu competențe în domeniu.

În contextul celor expuse, Ombudsmanul este de părere că formarea profesioniștilor bazată pe drepturile omului care sunt responsabili de a identifica cazurile, dar și formele de violență împotriva femeilor sunt necesare în Republica Moldova.

Cu regret, nu se regăsesc în raportul Guvernului programe de instruire pentru asistenții sociali sau angajații instituțiilor medico-sanitare. Cu excepția medicilor legiști care au beneficiat de mai multe programe de instruire.

De asemenea, Ombudsmanul conchide că la momentul actual, în Republica Moldova lipsește conceptul privind instruirea specializată a profesioniștilor din sectorul justiției și cel social cum ar fi: ofițeri de urmărire penală, procurori, avocați, care au în gestiune cauze cu implicarea victimelor violenței în familie și violenței sexuale.

În acest sens, Avocatul Poporului, consideră că administrarea eficace a personalului dintr-un anumit sector constituie un pas important dar nu decisiv. Aceasta se datorează faptului că valoarea resurselor umane într-o instituție pe parcursul anilor trebuie să sporească. Astfel, obligativitatea statului este de a asigura activitățile de consolidare a capacităților profesioniștilor. De aceea, Guvernul Republicii Moldova trebuie să atribuie o parte considerabilă din bugetul statului pentru formarea continuă a propriilor profesioniști, iar drept rezultat va contribui la susținerea cadrelor responsabile privind violența împotriva femeilor, astfel va facilita realizarea atribuțiilor într-un mod eficace și efectiv.

E. Intervenția preventivă și programele de tratament (art.16)

În scopul învățării autorilor violenței domestice să adopte un comportament non-violent în relațiile interpersonale, Republica Moldova ca stat membru al Convenției, trebuie să ia măsuri necesare pentru a oferi sprijin programelor destinate acestora, de asemenea este necesară implicarea statului în susținerea programelor destinate pentru a împiedica agresorii tuturor formelor de violență de a recidiva.

Legea nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie la articolul 10²³ stabilește tipologia centrelor/serviciilor disponibile pentru victimele violenței în familie și pentru copiii lor. În același timp, legea prevede posibilitatea constituirii centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiari care oferă servicii specializate de informare, consiliere individuală sau de grup a cuplului, consiliere juridică, referire și facilitare a accesului agresorului la serviciile medicale, de angajare în câmpul muncii și de profesionalizare.

La fel, Legea menționată *supra* la articolul 9, stabilește că agresorii care au fost sancționați contravențional sau condamnați pentru acțiuni de violență în familie pot fi obligați de către instanța de judecată să participe la programe probaționale.

Astfel, în vederea reducerii comportamentului violent, agresorii familiari, beneficiază de programe terapeutice, în cadrul acestor programe de terapie, ei învață să-și controleze emoțiile și comportamentul abuziv. Totuși, agresorii sunt obligați să frecventeze aceste cursuri doar prin ordonanțele de protecție emise de instanțele de judecată și doar dacă la proces se solicită ca judecătorul să dispună încadrarea într-un program de diminuare a agresivității. Totuși, programele existente la moment nu sunt suficiente și nu au o acoperire geografică pe toată țara.

De asemenea, nu există un mecanism efectiv de atragere a abuzatorilor în programele respective or, până la etapa actuală unicul mecanism eficace fiind prestabilit de art. 90, alin. (6), lit. c¹) din Codul penal²⁴ care prevede că, aplicând condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat să participe la un program special de tratament sau de consiliere în vederea reducerii comportamentului violent.

Totodată, prevederile articolului 201¹ Cod penal și 78¹, Codul contravențional nu prevede posibilitatea obligării agresorului să participe la un program special de tratament sau de consiliere în vederea reducerii comportamentului violent în cazul în care față de acesta a fost aplicată munca neremunerată în folosul comunității.

²³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122823&lang=ro

²⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134866&lang=ro

De menționat că doar în 4 orașe din țară și anume Drochia, Căușeni, Ocnîța și mun. Chișinău funcționează aceste centre de asistență și consiliere destinate agresorilor familiari.

În acest sens, Avocatul Poporului pentru drepturile omului, consideră că fenomenul violenței în familie poate fi abordat complementar și integru la nivel național doar prin extinderea unor asemenea servicii pe întreg teritoriul țării.

De remarcat este și faptul că pe parcursul anului 2022, în cadrul celor patru centre de consiliere a agresorilor familiari au primit asistență specializată 117 agresori familiari.²⁵

Reieșind din cele menționate anterior, în scopul reducerii comportamentului violent al agresorilor, venim cu recomandarea că este indispensabil completarea cadrului normativ în așa mod încât toate cazurile de condamnare pentru violență în familie, agresorul să fie obligat să treacă un program de reducere a comportamentului violent.

G, H, I. Participarea sectorului privat și a mass media (art.17)

Mass-media joacă un rol major în modelarea și construirea valorilor și atitudinilor din societate, iar în abordarea cazurilor de violență în bază de gen, contribuie la promovarea unor norme sociale și de gen pozitive.

Cert este faptul că violența împotriva femeilor și violența în familie în Republica Moldova este încă determinată de anumite stereotipuri dar și norme sociale, însă suntem de părerea că mediatizarea lor corectă va contribui la eliminarea acestui fenomen în societate, iar accesul de care dispunem la tehnologii diverse, responsabilizează și dă mai multă putere profesioniștilor din mass-media să se implice în reflectarea subiectelor.

Ombudsmanul susține recomandările parvenite de la GREVIO²⁶, ca statele părți să încurajeze organizațiile media să ia măsuri concrete pentru eliminarea discriminării de gen, a atitudinilor de învinovățire a victimelor și a încălcărilor vieții private a victimelor violenței în bază de gen și a copiilor acestora, în toate activitățile lor jurnalistice.

Desigur că formarea profesioniștilor din domeniul mass-media care identifică și relatează știri despre violența împotriva femeilor și violența în familie este indispensabilă societății Republicii Moldova. Astfel, trebuie să fie dezvoltate mecanisme eficiente de combatere a conținuturilor sexiste, conținuturi care promovează violența împotriva femeilor și violența în familie, dar și care întăresc credința în inferioritatea femeii.

În același timp, Ombudsmanul invită mass-media să acorde o atenție deosebită violenței împotriva femeii, discursului instigator la ură împotriva femeilor, reprezentării femeilor în

²⁵ <https://social.gov.md/comunicare/comunicate/centrele-de-asistenta-si-consiliere-pentru-agresorii-familiali-vor-activa-dupa-un-nou-regulament-cadru/>

²⁶ <https://rm.coe.int/grevio-recommendation-no-1-ron/1680a8c103>

raportare și egalității de gen pentru a influența pozitiv echilibrul de gen și securitatea femeilor în societate.

Concomitent, Avocatul Poporului salută că de ceva timp mai multe echipe redacționale din Republica Moldova au început să folosească feminizarea funcțiilor și acest lucru este de apreciat. Desigur că sunt încă multe de făcut la nivel de stat pentru a atinge un rezultat corespunzător Convenției.

IV. Protecție și sprijin (art. 18-28)

A. Informații despre serviciile de sprijin și măsurile legale disponibile pentru femeile victime ale tuturor formelor de violență (art. 19)

Victimele au nevoie continuă de protecție adecvată împotriva violenței de sprijin și asistență pentru depășirea consecințelor violenței. Protecția și asistența victimelor violenței în familie vizează asigurarea măsurilor de protecție, precum și a accesului victimelor la gama serviciilor sociale, medicale și juridice, în conformitate cu necesitățile specifice ale victimei.

Constituția Republicii Moldova²⁷ garantează în articolul 23 dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle, astfel fiind stipulat că „Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică, iar statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Codul de Procedură Penală²⁸, stabilește la art.16 că persoana care nu posedă sau nu vorbește limba de stat are dreptul să ia cunoștință de toate actele și materialele dosarului, să vorbească în fața organului de urmărire penală și în instanța de judecată prin interpret. Aceeași procedură este stipulată și în Codul de procedură civilă²⁹, atunci când are loc și judecarea cauzelor civile.

Aparent, reglementările normative prevăd că victimele ar trebui să aibă o imagine de ansamblu a ceea ce se va întâmpla, care sunt drepturile lor și cum pot să le exercite în mod sigur. Totodată organul de urmărire penală are obligația să actualizeze informația pentru victimă după fiecare acțiune procesuală și să le ofere datele de contact ale persoanelor care pot oferi informații suplimentare cu privire la cazul lor. Cu toate acestea, victimele violenței în familie nu sunt mereu în deținerea informației privind legislația în domeniu și drepturile lor. Această concluzie evidențiază, în particular, pe necesitatea de a familiariza toate categoriile de victime cu diversele tipuri de servicii de susținere și măsuri legale care le stau la dispoziție, ca un prim pas care le-ar

²⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro

²⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=96049&lang=ro

²⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134478&lang=ro

face mai ușor accesul lor la justiție. De asemenea, este menționată obligația fundamentală ca victimele să fie informate cu privire la evoluția cazului. Aceasta include nu numai ca victimele și martorii să cunoască despre datele ședințelor de judecată, dar și alte evoluții importante ale cazului.³⁰

A. Servicii de asistență generală (art.20)

Articolul 20 din Convenție determină Republica Moldova, ca stat parte să ia măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimele au acces la servicii care facilitează recuperarea lor în urma violenței. Aceste măsuri ar trebui să includă, atunci când este necesar, servicii precum consilierea juridică și psihologică, asistența financiară, găzduirea, educația, formarea și asistența în găsirea unui loc de muncă.

Protecția victimelor violenței în familie se referă la garantarea și luarea tuturor măsurilor de protecție, inclusiv și accesibilitatea victimelor la varietatea serviciilor juridice, medicale, sociale, corespunzătoare cu cerințele distincte ale victimei. Aceste servicii trebuie să cuprindă asistența juridică, asistența medicală, plasament, asistență socială, consiliere psihologică, linie telefonică pentru victimele violenței în familie.³¹

Potrivit Legii nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor³², art. 8 alin. (1), notează că victimele infracțiunilor beneficiază, la cerere, de consiliere psihologică, care este asigurată, în condițiile prezentei legi, de către psihologii din cadrul subdiviziunilor teritoriale de asistență socială, al organizațiilor necomerciale sau al persoanelor juridice cu scop lucrativ care activează în domeniul reabilitării victimelor infracțiunii și care au fost cooptate în acest scop de către autoritățile publice locale sau de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale.

Însă chiar dacă este prevăzut că victimele pot beneficia de consiliere psihologică din contul statului, aceste servicii nu sunt încă accesibile. Această se datorează faptului că în Republica Moldova nu există un cadru normativ ce ar reglementa exercitarea profesiei de psiholog. Statul a încercat pe parcursul a mai multor ani în 2009, în 2015, 2018, apoi în 2020 să întreprindă acțiuni cu referire la elaborarea Legii cu privire la exercitarea profesiei de Psiholog, care să cuprindă inclusiv sistemul de licențiere și acreditare a psihologilor cu drept de liberă practică în psihologie dar din anumite cauze aceste proiecte nu au fost finalizate. În acest sens,

³⁰ [://cdf.md/wp-content/uploads/2021/11/CDF-Raport-compatibilitate.pdf](https://cdf.md/wp-content/uploads/2021/11/CDF-Raport-compatibilitate.pdf)

³¹ <https://cdf.md/wp-content/uploads/2021/11/CDF-Raport-compatibilitate.pdf>

³² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110484&lang=ro

prezenta lacună în legislația Republicii Moldova creează impedimente atunci când este vorba de procesul de acordare a consilierii și asistenței psihologice.

În contextul respectiv, Ombudsmanul remarcă necesitatea elaborării unei legi, care să reglementeze exercitarea profesiei de psiholog, inclusiv și prevederile de licențiere și acreditare a psihologilor cu drept de liberă practică în psihologie.

În scopul unui acces liber și real al tuturor victimelor violenței la servicii calitative, Republica Moldova, a implementat Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018–2023³³, care indică mai multe obiective cu referire la revizuirea din partea statului a instrucțiunilor sectoriale în domeniul medical și social și elaborarea mecanismului intersectorial de prevenire și combatere a violenței în familie, crearea și dezvoltarea serviciilor specializate pentru victimele infracțiunilor privind viața sexuală, perfecționarea cadrului normativ pentru serviciile adresate victimelor violenței față de femei și în familie, inclusiv a serviciilor medicale de sănătate mintală și narcologice în corespundere cu necesitățile de reabilitare a subiecților violenței în familie și altele. Însă realizarea acestora nu este pe deplin îndeplinită.

Dacă e să ne referim la varietatea de servicii ce sunt prestate de către organizațiile neguvernamentale, atunci acestea includ: servicii de adăpost, consiliere și sprijin. Însă potrivit raportului de analiză a compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice³⁴, din cauza resurselor financiare limitate, serviciile de asistență juridică și de reprezentare sunt insuficiente în plan de accesibilitate la nivel teritorial. Astfel, în aceste circumstanțe este necesară dezvoltarea cadrului normativ pentru a facilita funcționarea centrelor de zi pentru victimele violenței în familie, care în prezent sunt prestate de către organizații necomerciale pe alocuri în parteneriat cu statul, însă cel mai frecvent sunt cu ajutorul donatorilor.

D. Servicii specializate de sprijin pentru femei (art. 22, 23, 25)

Conform prevederilor Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violența domestică, părțile semnatare au obligația de a înființa adăposturi corespunzătoare, ușor accesibile, în număr suficient pentru a furniza o cazare sigură și pentru a ajunge într-o manieră proactivă la victime, în special la femei și la copiii lor.

Iar pe lângă aceste adăposturi, Republica Moldova trebuie să furnizeze sau să asigure servicii specializate de asistență a femeilor, tuturor femeilor victime ale violenței și copiilor lor.

³³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128809&lang=ro#

³⁴ <https://cdf.md/wp-content/uploads/2021/11/CDF-Raport-compatibilitate.pdf>

Cel mai frecvent, victime ale violenței în familie sunt femeile. Actualmente, în Republica Moldova în prezent, există 9 instituții publice care oferă servicii specializate. Aceste centre specializate oferă plasament victimelor infracțiunilor, dar și deservește un grup divers de victime și sunt finanțate de stat. Ombudsmanul salută faptul că centrele specializate care oferă locuri de plasament, dar și servicii de consiliere a victimelor violenței sunt gratuite.

Similar, în Republica Moldova sunt 10 organizații neguvernamentale care oferă servicii de asistență psihologică și juridică pentru victimele violenței domestice la nivel local, regional și național. Totodată, până în prezent în Republica Moldova nu au fost înființate centre specializate pentru a oferi asistență victimelor violenței sexuale.

Potrivit raportului prezentat de stat, Republica Moldova deține un număr insuficient de locuri în adăposturi și centre specializate de sprijin pentru victimele violenței. Or, în conformitate cu Raportul explicativ al Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice³⁵, la art. 23 (Adăposturi), se recomandă ca oportunitățile de cazare în adăposturile specializate pentru femei să fie disponibile în toate regiunile, cu un loc pentru o familie la 10.000 de locuitori. Astfel, luând în considerație populația estimată a Moldovei de aproximativ 2.603.813 locuitori, aceasta trebuie să conțină cel puțin 261 de adăposturi.³⁶

În acest mod, pentru ca Republica Moldova să se conformeze recomandărilor Consiliului Europei, trebuie să dispună în total 261 de locuri de adăpost, în conformitate cu standardul european – un loc de plasament pentru victimele violenței la 10.000 de locuitori.

Avocatul Poporului atrage atenție asupra serviciilor specializate pentru victimele violenței în familie care sunt absolut insuficiente. Această deficiență se datorează problemei sustenabilității mecanismului de finanțare a serviciilor sociale. Totodată, Ombudsmanul observă cu îngrijorare că din motivul că sunt limitate resursele financiare au de suferit victimele violenței la nivel teritorial, deoarece serviciile de asistență juridică și de reprezentare sunt insuficiente în plan de accesibilitate la nivel teritorial. Or majoritatea centrelor de asistență nu au acoperire geografică deplină la nivel național.

Astfel, Ombudsmanul este îngrijorat de faptul că numărul centrelor specializate de sprijin pentru victimele violenței este inadecvat, ținând cont de prevalența violenței domestice, de asemenea se recomandă ca astfel de centre specializate să fie deschise în toate raioanele Republicii Moldova.

³⁵ <https://rm.coe.int/ic-and-explanatory-report/16808d24c6>

³⁶ <https://rm.coe.int/prems-138920-rom-2573-procesul-de-ratificare-couv-texte-a4-web/1680a06544>

Prin urmare, constatăm că serviciile solicitate de Convenție cu privire la abordarea necesităților specifice ale victimelor violenței, precum adăposturi, consiliere psihologică, juridică iar capacitățile tuturor adăposturilor continuă să fie limitate de asemenea și sunt oferite *a fortiori* de societatea civilă cu ajutorul finanțatorilor.

În urma celor relatate *supra*, suntem de părerea că în vederea conformării Republicii Moldova la recomandările Consiliului Europei, mai sunt necesare adaptări și modificări, cert este faptul că țara trebuie să dispună cel puțin de 261 de locuri de adăpost, în conformitate cu standardul european.

E. Linii telefonice de urgență (art.24)

În Republica Moldova la ora actuală există o linie telefonică de asistență non-stop care oferă servicii de consultanță pentru victime. Aceasta reprezintă singurul serviciu furnizat de un ONG care este subcontractat de către stat. Astfel din anul 2017, Guvernul finanțează Telefonul de Încredere pentru Femei și Fete, care este gestionat în continuare de Centrul Internațional La Strada.

Totodată, remarcăm că din anul 2020, între Centrul Internațional La Strada Moldova și Serviciul Național Unic pentru Apelurile de Urgență 112 a fost semnat un acord de colaborare, care vine să consolideze și să amplifice eforturile instituțiilor, astfel să perfecționeze serviciile de asistență acordată victimelor violenței în familie.

Însă, cu părere de rău, nici o autoritate publică sau locală în stat nu are constituită o linie fierbinte care oferă servicii de asistență și consiliere victimelor violenței sau a potențialei victime non stop, cu excepția poliției și anume atunci când privește asistența și consilierea victimei violenței în familie. De asemenea, până în prezent în Republica Moldova nu au fost înființate centre de asistență specializată pentru victimele violenței sexuale.

Ombudsmanul, susține scopul telefonului de încredere și opinează că este indispensabil de a promova un mod de viață non-violent în familie și protecția drepturilor victimelor violenței în familie.

În contextul celor expuse, Avocatul Poporului consideră necesară reglementarea instituirii serviciilor de suport din partea instituțiilor publice și în afara programului de lucru și în zile de sărbătoare.

V. Dreptul material

D. Despăgubiri pentru victimele violenței împotriva femeilor oferite de stat (art.30)

Beneficiile atribuite despăgubirii pentru victimele violenței împotriva femeilor și violenței în familie oferite de stat sunt atât practice, cât și simbolice. Desigur că nici o sumă de

bani nu este suficientă pentru a compensa victimelor violenței experiențele avute, dar totodată nu este mai puțin important și faptul că compensația financiară reprezintă un simbol important și este necesară pentru a transmite mesajul că comunității îi pasă de cei care au fost afectați de victimele violenței. Un alt avantaj al compensației pentru femeile victime a violenței în familie este atunci când acordarea de compensații financiare îi poate permite efectiv să părăsească relația abuzivă.³⁷

Alineatul 2 al prezentului articol stabilește o obligație subsidiară pentru stat pentru a compensa adecvat victimele violenței. Astfel, Legislația națională oferă victimei posibilitatea recuperării prejudiciului cauzat prin acte de violență, atât pe cale civilă, cât și în procedura penală.

De asemenea, conform raportului explicativ al Convenției, întrucât multe victime ale formelor de violență reglementate de prezenta convenție pot să nu aibă naționalitatea părții pe al cărei teritoriu a fost comisă infracțiunea, compensația subsidiară de stat ar trebui să se extindă la cetățeni și străini. În acest mod, prevederile legislației naționale corespund cerințelor art.30 din Convenție. Or, Legea nr.137 menționează la art.13 că dreptul la compensarea financiară îl are victima infracțiunii săvârșite pe teritoriul Republicii Moldova, care este cetățean al Republicii Moldova, cetățean străin sau apatrid ce se află legal pe teritoriul Republicii Moldova la data comiterii infracțiunii și solicită compensație financiară.

Analizând cadrul normativ din perspectiva art. 30 a Convenției, constatăm că potrivit alin. (4) art. 219 al Codului de procedură Penală, la evaluarea cuantumului despăgubirilor materiale ale prejudiciului moral, instanța de judecată ia în considerare suferințele fizice ale victimei, prejudiciul agrement sau estetic, pierderea speranței în viață, pierderea onoarei prin defăimare, suferințele psihice provocate de decesul rudelor apropiate etc.³⁸

Cu toate acestea, prevederile enumerate *supra* nu specifică nimic despre suferințele psihice trăite de victima infracțiunii și anume caracterizată de stările de frică, umilire, înjosire dar și starea de dezamăgire și frustrație cauzată din cauza neputinței de a se apăra pe sine. Amprenta și gravitatea acestor tulburări influențează direct gradul de prejudiciere morală a persoanei vătămate de infracțiune.

Ombudsmanul, atrage atenția asupra raportului prezentat de stat, or acesta descrie reguli, însă nu conține informații despre practică. Sunt menționate doar două cereri depuse pentru obținerea compensației financiare oferite de către stat. Însă conform acestora nu au întrunit condițiile legale.

³⁷ <http://prorefugiu.org/wp-content/uploads/2019/08/Financial-Compensation-Guide.pdf>

³⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113967&lang=ro

La final, menționăm că la moment în Republica Moldova se regăsesc posibilități pentru a beneficia de compensația financiară de către stat, care să acopere câteva forme de prejudiciu ale victimelor. Cu toate acestea, în pofida protecției normative existente, datele reale ne demonstrează că capacitatea reală de a obține această compensație sunt relativ restrânse.

E. Custodie, drepturi de vizitare și siguranță (art.31)

Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul confirmă necesitatea acestei norme de a asigura că autoritățile, la adoptarea deciziei asupra custodiei și dreptului la vizită a copilului, vor lua în considerare incidentele de violență atât asupra copilului, cât și asupra îngrijitorului pașnic al copilului. Realizarea drepturilor părintești ale agresorului nu pot să pună în pericol siguranța victimelor. Este obligatorie protecția victimei și a copilului de orice pericol de violență.

Cu toate acestea, nici normele Codului familiei și nici Legea nr. 45 nu dezvoltă prevederi exprese care să asigure că la adoptarea deciziei privind domiciliul (custodia) copilului, precum și la stabilirea regimului de vizită a copilului de către agresorul familial vor fi luate în calcul cazurile de violență asupra copilului sau asupra persoanei în custodia căreia se află copilul.

De asemenea, nu există prevederi despre obligația autorității tutelare de a interzice sau a limita contactul cu copilul, inclusiv pe calea operării unor modificări în graficul de vizită a copiilor, având ca bază restricțiile stabilite agresorului familial, prin ordonanța de protecție emisă de instanța de judecată.

Pentru corespunderea legislației naționale cu prevederile Convenției de la Istanbul și în vederea asigurării unei protecții mai eficiente a copiilor, considerăm oportună operarea unor modificări și completări în legislație, care ar asigura informarea autorității tutelare despre fiecare caz de violență în familii cu copii minori, precum și concretizarea competenței autorității tutelare în gestionarea situațiilor referitoare la copiii din familiile afectate de violență.³⁹

F. Criminalization of forms of violence (art.33-39)

- Violența psihologică

Consecințele și impactul violenței la care sunt supuse femeile pot fi grave, de lungă durată și nu tot timpul vizibile imediat. Prevederile studiului antropologic „Violența în familie și femeile din penitenciarul de la Rusca: trecut, prezent și viitor⁴⁰, relatează că supraviețuitoarele adesea rămân cu sentimente de frică și furie - reacții psihologice pe termen scurt (71%) și pe termen lung (82%) cum ar fi, neîncrederea în sine, incapacitatea de a lua decizii importante, tulburări de stres posttraumatic, anxietate, depresie, tulburări de somn și alimentare; precum și consecințe de ordin fizic și fiziologic (una dintre cinci femei, care au supraviețuit violenței

³⁹ <https://cdf.md/wp-content/uploads/2021/11/CDF-Raport-compatibilitate.pdf>

⁴⁰ <https://dokumen.tips/documents/violena-n-familie-i-femeile-din-penitenciarul-trecut-2-violena-n-familie.html?page=2>

cauzate de partenerul anterior a relatat că a suferit de comoție cerebrală, fracturi, hemoragii interne, pierderea dinților, pierderea sarcinii/ avort spontan, infertilitate, tulburări hormonale etc.).⁴¹

De asemenea la realizarea acestui studiu au fost utilizate și rezultatele interviurilor cu femeile deținute la Penitenciarul de la Rusca, iar declarațiile acestora a scos în evidență faptul că dorința femeilor – victime ale violenței domestice, de a opri violența, tendința de a proteja copiii de violență, precum și emoțiile negative acumulate de-a lungul anilor, rezultate din manifestările frecvente de violență ale agresorilor, au servit drept factor declanșator pentru săvârșirea infracțiunilor de către acestea. În acest fel, fenomenul violenței în familie a lovit dublu asupra femeilor.

Raportul explicativ al Convenției menționează că Legiuitorii au convenit să criminalizeze acțiunile premeditate de amenințare sau constrângere care afectează grav integritatea psihologică a persoanei. În ceea ce privește segmentul violenței psihologice menționează că modelul abuziv de comportament care se manifestă în timp și se referă mai degrabă la un curs de conduită decât la un singur eveniment.

Specialiștii în domeniul psihologiei și sociologiei afirmă că orice fapte care inspiră teamă sau nesiguranță în relațiile dintre parteneri sau în cadrul unei familii constituie violență psihologică.⁴²

Un alt studiu realizat de OSCE privind violența împotriva femeilor, menționează că cea mai răspândită formă de violență din partea unui partener intim este violența psihologică, la care au spus că au fost supuse 71% din femei. De asemenea, constatările studiului indică faptul că violența psihologică din partea unui partener intim este foarte răspândită în Moldova, indicând că femeile au avut o astfel de experiență cu partenerul actual sau anterior.⁴³

Ombudsmanul subliniază că legislația națională nu prevede în totalitate protecția împotriva violenței psihologice femeilor și a violenței domestice. Reglementări privind combaterea diferitelor forme de discriminare și violență împotriva femeilor sunt dispersate în statute diferite și în majoritatea cazurilor au un caracter general.

Totuși, practica judiciară actuală indică un număr neînsemnat de cauze penale examinate cu sentință pe fapte de violență psihologică, în pofida fenomenului foarte răspândit care afectează, de multe ori grav, integritatea psihică a victimei în cadrul familiei.

⁴¹ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/04/RAPORT2020romana.pdf>

⁴² <https://cdf.md/wp-content/uploads/2021/11/CDF-Raport-compatibilitate.pdf>

⁴³ https://www.osce.org/files/f/documents/e/f/425867_0.pdf

Cu toate acestea, practica arată că urmărirea penală de violență psihologică apare rar, probabil pentru că demonstrarea faptelor este foarte dificilă. Absența cauzelor în instanță poate fi privită ca un indiciu că pragul de protecție împotriva violenței psihologice este prea mare.

În contextul celor expuse, Avocatul Poporului își exprimă îngrijorarea, or aceste fapte comise repetat sau frecvent pot afecta grav psihicul victimei, dezvoltând stare de depresie și chiar tulburări psihice, iar lipsa de intervenție, pot avea un sfârșit tragic pentru victimă. Aceasta indică asupra faptului, că violența psihică este la fel de nocivă ca și cea fizică sau sexuală și de aceea trebuie sancționată cu aceeași severitate

- Violența sexuală, inclusiv violul

Cu toate că, în Republica Moldova sunt recunoscute drepturile tuturor cetățenilor, în continuare există o serie de lacune în cadrul normativ dar și în aplicarea acestuia în practică cu referire la victimele violenței sexuale. Acestea, de regulă, încă se mai confruntă cu multiple bariere nu numai culturale, economice și sociale, dar și de ordin legal, care le fac accesul la justiție dificil.

Numărul adresărilor din partea victimelor violenței sexuale la serviciile de asistență juridică și protecție socială este redus, situația dată fiind determinată de mai mulți factori cum ar fi: stereotipurile din societate care blamează, de regulă, victima, și nu agresorul; neîncrederea victimelor abuzurilor sexuale nu numai în persoanele ce o înconjoară, dar și în profesioniști, justiție; dependența de agresor sau frica insuflată de acesta; lipsa informațiilor despre locurile, instituțiile unde ar putea să se adreseze în astfel de situații și nivelul redus de cunoștințe juridice.

Chiar și în cazurile când se inițiază procedura penală, victimele violenței sexuale se confruntă cu o altă problemă – presiunea din partea infractorului, rudelor acestuia de a-și retrage plângerea. Fiind foarte vulnerabile emoțional, ele sunt ușor influențate și dacă nu sunt încurajate și susținute, majoritatea lor abandonează procesul penal.⁴⁴

În aceeași ordine de idei, trebuie de menționat că în conformitate, art. 276 din Codul de procedură penală⁴⁵, violul și hărțuirea sexuală nu sunt prevăzute printre crimele care necesită o plângere din partea victimei, însă acesta include un șir de alte crime, care pot implica violență sexuală. De exemplu, tot articolul 276, Cod de procedură penală, cere o plângere din partea victimei înaintea inițierii urmăririi penale pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Adicional, articolul 276, Cod de procedură penală, prevede

⁴⁴ https://lastrada.md/pic/uploaded/Particularitatile%20fenomen.%20VS%20in%20RM_RO.pdf

⁴⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110260&lang=ro

că chiar dacă victima depune o plângere și va fi inițiată o cauză penală, urmărirea penală încetează în cazul în care victima și suspectul se vor împăca.

Reieșind din cele spuse, Ombudsmanul subliniază că legislația Republicii Moldova trebuie să stipuleze clar faptul că pentru a urmări cazurile de violență sexuală nu este necesară expres o plângere din partea victimei. Or, este inadmisibil ca legea să permită încetarea urmăririi dacă victima și suspectul se împacă. Astfel de aspecte sunt incompatibile cu cerințele Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeii și a violenței în familie.

Adițional, Convenția prevede clar că procedurile pot să continue chiar dacă victima își retrage mărturiile sau plângerea. Așa deci, considerăm că revizuirea cadrului legislativ penal național privind violența sexuală este necesară în scopul corespunderii standardelor Convenției de la Istanbul.

- Căsătoria forțată

În Republica Moldova, conform Codului Familiei, familia și relațiile familiale în Republica Moldova sunt ocrotite de stat. Iar încheierea căsătoriei are loc la organele de stare civilă. Totodată, art.11 prevede că pentru încheierea căsătoriei este necesar consimțământul reciproc, neviciat, exprimat personal și necondiționat, al bărbatului și femeii care se căsătoresc, precum și atingerea de către ei a vârstei matrimoniale. În același timp, instanța judecătorească va declara nulă căsătoria dacă aceasta a fost încheiată, inclusiv fără consimțământul reciproc, neviciat, exprimat personal și necondiționat, al bărbatului și femeii care se căsătoresc.

În continuare, art.14 a Codului familiei, prevede vârsta matrimonială minimă este de 18 ani, însă legea prevede și anumite excepții, astfel în cazul unor motive temeinice, se poate încuviința încheierea căsătoriei cu reducerea vârstei matrimoniale, dar nu mai mult decât cu doi ani. Reducerea vârstei matrimoniale va fi încuviințată de autoritatea tutelară locală în a cărei rază teritorială își au domiciliul persoanele care doresc să se căsătorească, în baza cererii acestora și acordului părinților minorului.

Totuși, în acest context, la momentul actual, în legislația Republicii Moldova nu există o normă distinctă în care să fie prevăzută răspunderea pentru căsătoria forțată.

VI. Investigație, urmărire judiciară, legislație procedurală și măsuri de protecție

B. Evaluarea riscurilor și managementul riscurilor (art.51)

În conformitate cu Convenția de la Istanbul, toate autoritățile relevante trebuie să analizeze și să elaboreze în mod eficient un plan pentru gestionarea riscurilor de siguranță pentru

fiecare caz în parte, în conformitate cu procedura standardizată și în cooperare și coordonare reciprocă. Această activitate nu trebuie lăsată exclusiv în competența poliției. Este esențial ca evaluările de risc și managementul riscurilor să ia în considerare probabilitatea recidivelor, în special pentru cazurile de violență letală și să analizeze în mod corespunzător gravitatea situației. Or, evaluările respective sunt necesare pentru a face admisibilă oferirea sprijinului coordonat și siguranța victimei la toate etapele investigării și aplicării măsurilor de protecție.

Legea nr.45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie⁴⁶ la articolul 11 prevede că autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie sunt obligate să reacționeze prompt la orice sesizare și să informeze victimele despre drepturile lor, despre autoritățile și instituțiile cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie; despre tipul serviciilor și organizațiile la care se pot adresa după ajutor; despre asistența disponibilă pentru ele; unde și cum pot depune o plângere; despre procedura ce urmează după depunerea plângerii și rolul lor după asemenea proceduri; cum pot obține protecție; în ce măsură și în ce condiții au acces la consultanță sau asistență juridică; dacă există un pericol pentru viața sau sănătatea lor în cazul eliberării unei persoane reținute sau condamnate; dacă a fost anulată ordonanța de protecție.

Tot aici, la art.12¹ este stipulat că în caz de stabilire la locul faptei, ca urmare a evaluării riscurilor, a circumstanțelor din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare sau comitere a acțiunilor violente, organul de poliție este obligat să dispună imediat eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului pentru înlăturarea situației de criză și, concomitent, întreprinde acțiunile necesare de constatare a comiterii infracțiunii de violență în familie.

B. Ordine de restricție urgentă (art.52)

În vederea armonizării a legislației naționale cu cerințele Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, a fost adoptată Legea nr. 196/2016⁴⁷, prin care s-a urmărit perfecționarea mecanismului național de asistență și protecție a victimelor violenței în familie. Astfel, a fost completat mecanismul național de protecție a victimelor violenței în familie cu un nou institut – *ordinul de restricție de urgență*.

În acest sens, în conformitate cu legislația în vigoare a Republicii Moldova și anume potrivit prevederilor Legii nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie,

⁴⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122823&lang=ro#

⁴⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=95019&lang=ro

ordinul de restricție de urgență reprezintă un act administrativ emis de poliție, prin care sunt aplicate măsuri de protecție menite să asigure înlăturarea imediată a agresorului din locuința familiei supuse violenței și stabilirea unor interdicții prevăzute de lege, în vederea prevenirii repetării/comiterii actelor de violență, garantând astfel siguranța victimei și altor membri ai familiei în locuința lor și în afara acesteia.⁴⁸

În acest sens, începând cu luna martie 2017, Poliția urmare evaluării riscurilor și la propria sa convingere reieșind din riscul identificat, are obligația să emită ordine de restricție de urgență care îi permite să îndepărteze agresorul din domiciliul victimei și să stabilească interdicții specifice pentru a asigura siguranța victimei și a altor membri ai familiei.

De asemenea, conform prevederilor art.12¹ al Legii nr.45, organul de poliție are dreptul să aplice în privința agresorului una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

- a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei;
- b) interzicerea de a se apropia de victimă, respectând distanța ce ar asigura securitatea acesteia și excluzând orice contact vizual cu victima și/sau copiii;
- c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic sau prin orice alte mijloace de comunicare, cu victima și/sau copiii;
- d) interzicerea de a păstra și purta arma.

Concomitent, ordinul de restricție de urgență se eliberează de către poliție pentru o perioadă de până la 10 zile. În același timp, ordinul de restricție se pune îndată în aplicare, agresorul și victima (în cazul copiilor – reprezentantul legal al victimei) fiind informați despre restricțiile aplicate, drepturile și obligațiile care le revin și despre răspunderea pentru neexecutarea cerințelor ordinului de restricție. Același articol, indică dreptul agresorului de a contesta ordinul de restricție de urgență în instanța de judecată în condițiile contenciosului administrativ, iar depunerea cererii nu suspendă acțiunea ordinului de restricție, iar victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, să solicite, în condițiile legii, eliberarea ordonanței de protecție. Acțiunea ordinului de restricție de urgență, în acest caz, se prelungește de drept și încetează odată cu punerea în aplicare a măsurilor de protecție stabilite de judecată.

Totodată, potrivit datelor oficiale oferite de Inspectoratul General al Poliției, pe parcursul anului 2022, Poliția a eliberat 5907 ordine de restricție de urgență comparativ cu anul 2021, unde au fost eliberate 5851 de ordine de protecție urgentă, pentru agresorii familiari. În continuare, din numărul total al ordinelor de restricție de urgență emise, 15 au fost contestate cu recurs în

⁴⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122823&lang=ro

procedura contenciosului administrativ, 12 fiind lăsate în vigoare și 3 se află la etapa de examinare de către instanță.⁴⁹

Pentru încălcarea măsurilor de protecție, stabilite prin ordinul de restricție de urgență, în privința a 729 agresori familiari, au fost pornite proceduri contravenționale conform elementelor constitutive ale componenței de contravenție prevăzută de art. 318¹ Cod contravențional.

Cu toate acestea, încălcarea unui ordin de restricție de urgență nu reprezintă o infracțiune în Republica Moldova, ci o contravenție, conform Codului contravențional⁵⁰, care prevede că pentru neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea cerințelor ordinului de restricție de urgență se sancționează cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 45 la 60 de ore sau cu arest contravențional de la 10 la 15 zile.

Analiza datelor statistice relevă că, deși numărul ordinelor de restricție de urgență încălcate este în scădere, sancțiunile prea blânde, aplicate pentru încălcarea ordinelor de restricție de urgență, îi încurajează în continuare pe unii agresori să le încalce. Cel mai frecvent, aplicarea sancțiunii contravenționale pentru încălcarea ordinului de restricție de urgență, în mare parte, cu amendă relativ mică, nu îi disciplinează pe agresori.

Un alt indicator care ar influența încălcarea ordinelor de restricție urgentă este și faptul în urma aplicării măsurii pentru agresor de a părăsi locuința comună cu a victimei, îl pune pe acesta în situație complicată. Or, deseori, aplicarea acestei măsuri lipsește agresorul de unicul adăpost.

Astfel, Avocatul Poporului este de părerea că dacă prin ordinul de protecție urgentă s-a luat măsura de obligare a agresorului de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, iar acesta nu are asigurată cazarea din altă sursă, i se va asigura imediat, la cererea acestuia, cazarea la un centru rezidențial de adăpost. În acest sens, statul ar trebui să prevadă un mecanism clar de acțiuni ce trebuie întreprinse în situațiile când agresorii sunt lipsiți de locuința, pentru a proteja victima, însă din incapacitate de a pleca în alt domiciliu, rămân în stradă.

Ca urmare a celor relatate afirmăm că agresorii dacă ar avea asigurată cazarea sau ar fi îndrumați să găsească un adăpost, ordonanța de restricție urgentă nu ar fi încălcată.

Așa deci, în conformitate cu cele menționate, Ombudsmanul este de părerea că Republica Moldova într-adevăr în anumite aspecte a înregistrat progrese din punct de vedere al adoptării unui cadru legal privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Însă, după cele remarcate, încă mai există insuficiență cu privire la manifestarea și concepția în legătură cu acceptarea violenței împotriva femeilor.

⁴⁹ https://politia.md/sites/default/files/nota_informativa_privind_violenta_in_familie_12_luni_2022_0.pdf

⁵⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135202&lang=ro#

C. Ordine de restricție sau de protecție (art.53)

Conform prevederilor articolul 15 al Legii nr.45 din 01 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie⁵¹, se stabilește că instanța de judecată emite, în 24 de ore de la primirea cererii, o ordonanță de protecție, prin care poate oferi asistență victimei și copiilor ei. De asemenea, potrivit prezentei legi, instanța poate aplica agresorului și măsuri de:

- a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;
- b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei la o distanță ce ar asigura securitatea acesteia, excluzând și orice contact vizual cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;
- c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;
- d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;
- e) obligarea până la încetarea măsurilor de protecție, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;
- g) limitarea drepturilor în privința bunurilor aflate în posesia și folosința victimei;
- h) obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere pentru reducerea violenței sau pentru înlăturarea ei;
- j) interzicerea de a păstra și purta armă.

Este important să evidențiem că măsurile de protecție se aplică pe un termen de până la 3 luni, de asemenea acestea pot fi revocate în condițiile prezentei legi și pot fi prelungite în cazul unei cereri repetate sau al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție. Iar supravegherea îndeplinirii măsurilor stabilite în ordonanța de protecție ține de competența organului de poliție și a organului de probațiune în modul prevăzut de lege.

Remarcăm că în scopul conformării legislației naționale cu cerințele Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, prin Legea nr.316 din 17 noiembrie 2022 privind modificarea unor acte normative în domeniul asigurării drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie⁵² a fost modificată denumirea art. 215¹ a Codului de Procedură Penală. Astfel, în procedura penală, eliberarea ordonanței de protecție are loc pentru victimele violenței în familie sau victimelor infracțiunilor cu caracter sexual, acum acesta cuprinde și măsuri de protecție

⁵¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122823&lang=ro#

⁵² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134400&lang=ro

aplicate victimelor violenței în familie și victimelor infracțiunilor cu caracter sexual. Astfel, conform noilor prevederi, dacă în cadrul procesului penal, se constată că victima violenței în familie sau victimelor infracțiunilor cu caracter sexual se află în pericol de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale, inclusiv de distrugere a bunurilor sale, organul de urmărire penală sau procurorul este obligat să intervină neîntârziat pentru a asigura obținerea măsurilor de protecție.⁵³

Conform acestei norme, instanța de judecată, prin încheiere, emite, în 24 de ore de la primirea cererii, o ordonanță de protecție, prin care poate oferi protecție victimei și copiilor ei, aplicând bănuितului, învinuitului, inculpatului una sau mai multe dintre măsurile enumerate în prezentul articol.

De asemenea vom atrage o deosebită atenție asupra conceptului privind refuzul agresorului de a se conforma ordonanței de protecție. Or, în baza art.15² alin.(6) al Legii nr.45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie „Refuzul sau eschivarea agresorului de la executarea cerințelor ordinului de restricție de urgență/ordonanței de protecție atrage răspundere conform legii.”

Totodată, precizăm că Codul penal al Republicii Moldova la art.320¹ specifică clar că neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea măsurilor stabilite de instanța de judecată în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 160 la 200 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani.

Conform datelor prezentate de către Inspectoratul național de securitate publică al Inspectoratului General al Poliției, în anul 2022, în scopul asigurării protecției victimelor violenței în familie, din 754 ordonanțe de protecție, emise de către instanțele judecătorești, 246 ordonanțe de protecție au fost emise la demersul ofițerului de sector, 6 ordonanțe – la demersul organului de urmărire penală, 5– la demersul procurorului, 470 ordonanțe – la cererea directă a victimelor sau reprezentanților lor legali și 23 – la demersul altor autorități, 4 - la demersul autorității tutelare în cazul copiilor victime.⁵⁴

În același an, de către Poliție au fost supravegheate 505 ordonanțe de protecție emise pentru victimele femei 206 pentru victimele femei și copii.

De asemenea, privind procesul supravegherii modului de respectare a măsurilor de protecție, s-a constatat că de către agresori, au fost încălcate 346 ordonanțe de protecție, în acest sens fiind inițiate cauze penale în baza elementelor constitutive ale componenței de infracțiune prevăzute de art. 320¹ Cod penal.

⁵³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134475&lang=ro

⁵⁴ https://politia.md/sites/default/files/nota_informativa_privind_violenta_in_familie_12_luni_2022_0.pdf

Din perspectiva constatărilor elucidate, considerăm că, legislația națională dispune de condiții de asigurare a protecției victimelor violenței în familie care, fiind supuse unor revizuiți în contextul propunerilor de lege ferenda formulate, vor răspunde cerințelor Convenției de la Istanbul către Părți, de a institui la nivel național a mecanismelor funcționale de protecție, imediată și eficientă, a victimelor violenței în familie.

F/H. Procedurile *ex parte* și *ex officio* (art. 55)

Codul de procedură penală⁵⁵ în art. 276 alin. (1) prevede care sunt infracțiunile în baza cărora se pornește urmărirea penală numai în baza plângerii prealabile a victimei. Potrivit acestei norme, la împăcarea părții vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în procesele pornite în baza plângerii prealabile a victimei, urmărirea penală încetează. În norma art. 276 alin. (1) CPP nu se regăesc infracțiunile grave contra vieții și integrității, inclusiv vieții sexuale a victimei, de asemenea nu se regăsește nici infracțiunea cu privire la violența în familie. În urma celor relatate, constatăm că urmărirea penală în Republica Moldova poate fi pornită în cazurile enumerate mai sus și în lipsa plângerii prealabile din partea victimei.

Ombudsmanul salută acțiunile efectuate de stat menite să asigure victimele violenței sexuale și violenței în familie și cu scopul conformării legislației naționale cu cerințele Convenției de la Istanbul, a fost adoptată Legea nr. 316 din 17 noiembrie 2022 privind modificarea unor acte normative în domeniul asigurării drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie. În acest sens, din componența art.276 Cod procedură penală, a fost exclus articolul privind Hărțuirea sexuală, care până recent permitea pornirea urmăririi penale numai în baza plângerii prealabile a victimei.

De asemenea, legislația națională, inclusiv art. 109 din Codul Penal⁵⁶ privind împăcarea părților, în același timp, nici nu menționează posibilitatea împăcării victimei cu agresorul în cazul violenței în familie.

În contextul celor expuse *supra*, Avocatul Poporului notează că normele legislației penale care prevede că urmărirea penală pe cauzele de violență în familie nu încetează la împăcarea părților, sunt armonizate și în plină concordanță cu normele Convenției Consiliului Europei pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.

VII. Migrație și azil (art.59-61)

A. Permise de ședere autonome (art.59)

⁵⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134475&lang=ro#

⁵⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134866&lang=ro#

Constituția Republicii Moldova⁵⁷ la articolul 19 consfințește faptul că cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege, iar dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii cu respectarea tratatelor internaționale la care statul nostru este Parte.

La segmentul respectiv, este important să evidențiem și Legea nr. 200 din 16 iulie 2010⁵⁸ privind regimul străinilor în Republica Moldova care reglementează intrarea, aflarea și ieșirea străinilor pe/de pe teritoriul Republicii Moldova, acordarea și prelungirea dreptului de ședere, repatrierea, documentarea acestora, stipulează măsuri de constrângere în caz de nerespectare a regimului de ședere și măsuri specifice de evidență a imigrației, în conformitate cu obligațiile asumate de Republica Moldova prin tratatele internaționale la care este parte.

În aceeași ordine de idei, de subliniat este și articolul 31 a prezentei legi, or, prezentul articol la alin. 2 lit. e²), stabilește în mod expres că dreptul de ședere poate fi acordat pentru „protecția victimei violenței în familie”.

Pe lângă cele menționate, Legea nr.200, prevede conform articolului 39 și dreptul de ședere provizorie acordat membrilor de familie în mod independent străinului titular al unui drept de ședere provizorie pentru reîntregirea familiei i se poate acorda sau prelungi dreptul de ședere provizorie în mod independent dacă este victimă a violenței în familie, la fel și dacă căsătoria a încetat prin divorț.

De remarcat că prezenta lege reglementează de asemenea prelungirea dreptului de ședere provizorie a străinului care este sau care a fost victimă a violenței în familie. Aceasta poate avea loc doar dacă:

- a) străinul nu prezintă pericol pentru securitatea națională și/sau pentru ordinea publică;
- b) străinul confirmă statutul de victimă a violenței în familie;
- c) șederea pe teritoriul țării a străinului este necesară pentru buna desfășurare a procesului în instanța de judecată sau în fața altei autorități abilitate;
- d) există temeri justificate că viața sau integritatea corporală a străinului este pusă în pericol ori că el va fi supus la torturi, tratamente inumane sau degradante în caz de reîntoarcere în țara de origine.

Astfel, la cererea de prelungire a dreptului de ședere provizorie pentru victimele violenței în familie, străinul va anexa actele menționate în Legea nr.200.

⁵⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro#

⁵⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133235&lang=ro#

De asemenea, atragem atenția asupra faptului că dreptul de ședere provizorie pentru victimele violenței în familie poate fi acordat, la solicitarea victimei, pentru o perioadă de 6 luni, cu posibilitatea prelungirii pe noi perioade de până la 6 luni.

B. Cereri de azil bazate pe gen (art.60)

Legea nr. 270 din 18 decembrie 2008 privind azilul în Republica Moldova⁵⁹, a pornit de la necesitatea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în conformitate cu principiile și cu normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, cu prevederile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, conștientizând că reglementarea statutului refugiaților constituie o garanție importantă a drepturilor omului, precum și de la necesitatea asigurării compatibilității actelor legislative naționale cu legislația comunitară.

Prin art. 10 al legii respective a fost instituit principiul nediscriminării, potrivit căruia prevederile legislației naționale se aplică solicitanților de azil și beneficiarilor unei forme de protecție fără discriminare, indiferent de rasă, cetățenie, etnie, limbă, religie, apartenență politică, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă. În procedura de azil fiecare caz este examinat individual, în mod obiectiv și imparțial.

Art.12 prevede dreptul la unitatea familiei, astfel încât membrii de familie ai beneficiarului de protecție internațională beneficiază de aceeași formă de protecție și de același statut ca și beneficiarul.

Prin articolul 16 Legea privind azilul, stipulează formele de protecție acordate în Republica Moldova, astfel persoanele se pot bucura de una din următoarele tipuri de protecție:

- a) statutul de refugiat;
- b) protecție umanitară;
- c) protecție temporară;
- d) azil politic.

Este necesar de a menționa că Republica Moldova potrivit legii citate *supra* în conformitate cu art.11⁶⁰, garantează principiul nereturnării, astfel încât nici un solicitant de azil nu va fi expulzat sau returnat de la frontieră ori de pe teritoriul Republicii Moldova într-o țară ori în teritoriu unde ar putea exista o amenințare a vieții sau a libertății lui sau în care ar putea fi supus torturii, tratamentelor inumane sau degradante.

⁵⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130910&lang=ro#

⁶⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130910&lang=ro#

D. Alte măsuri

Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice conține la capitolul VII, de asemenea, dispoziții specifice pentru femeile și fetele refugiate și migrante. Aceasta introduce posibilitatea de a acorda femeilor migrante supraviețuitoare ale violenței în familie un permis de ședere autonom.

Cum am menționat supra, protecția temporară este una din cele patru forme de protecție a străinilor pe teritoriul Republicii Moldova. Astfel, potrivit Legii cu privire la azil, aceasta se aplică în cazuri excepționale, menită să asigure, în cazul unui flux masiv și spontan de persoane strămutate care nu se pot întoarce în țara de origine, dacă există riscul ca sistemul de azil să nu poată procesa acest fapt. Anume această situație s-a întâmplat după 24 februarie în Republica Moldova.

De la începutul invaziei militare de către forțele armate ruse a teritoriului Ucrainei, Oficiul Avocatului Poporului și-a concentrat o parte a activității în scopul monitorizării respectării drepturilor persoanelor strămutate din Ucraina. Eforturile Oficiului au fost materializate în cele trei rapoarte⁶¹⁶²⁶³ cu privire la monitorizarea respectării drepturilor persoanelor refugiate din Ucraina în contextul stării de urgență.

Astfel, în vederea asigurării respectării drepturilor omului, angajații Oficiului Avocatului Poporului efectuează periodic vizite de monitorizare în diverse instituții, precum: locurile privative de libertate, centrele de plasament temporar al străinilor sau pentru solicitanții de azil, instituțiile care acordă asistență socială, medicală sau psihiatrică, instituțiile speciale de învățământ și de reeducare, instituțiile curative și de reeducare a minorilor sau orice alte locuri. Monitorizarea și raportarea situației respectării drepturilor persoanelor refugiate are loc prin utilizarea metodologiilor și instrumentelor elaborate, în acest sens, în cadrul Oficiului Avocatului Poporului.

În acest sens, în cadrul vizitelor de monitorizare au fost observate: existența, în unele centre, a blocurilor sanitare comune pentru bărbați și femei, în unele cazuri, ușile acestora nu se încuiau din interior. La fel, s-a observat că nu toate centrele asigură băi și WC-uri separate pentru femei și bărbați. Unele WC-uri nu se închid în interior, ceea ce creează potențiale situații de risc. Mai mult decât atât, au fost situații în care băile și WC-urile erau destinate uzului comun, nu doar persoanelor refugiate. Unele băi sunt amenajate în afara clădirii, accesul la acestea

⁶¹ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/06/Report-No-1-on-the-monitoring-the-observance-of-the-rights-of-foreigners-from-Ukraine-in-the-context-of-the-state-of-emergency-for-the-period-from-February-25-to-April-30-2022.pdf>

⁶² <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-nr.2- eng.pdf>

⁶³ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/01/Raportul-nr-3-privind-monitorizarea-respectarii-drepturilor-persoanelor-refugiate-in-contextul-conflictului-armat-din-Ucraina-pentru-perioada-august-decembrie-2022-2.pdf>

nefiind facilitat tuturor categoriilor de persoane. Mai mult, acestea nu sunt prevăzute de a fi utilizate în perioada rece a anului, creând disconfort în special pentru femei, copii, persoane vârstnice sau cu dizabilități.

Conform ultimului Raport statistic al Inspectoratului General de Poliție pentru perioada anului 2022 nu sunt raportate cazuri de infracțiuni sexuale sau de alte formă de violență comise față de femeile și fetele din Ucraina.

Din acest motiv, se recomandă monitorizarea sistematică a situației persoanelor refugiate din Ucraina, în special femei, copii, cazați în mediul privat, în vederea prevenirii unor eventuale riscuri (trafic de ființe umane, abuzuri).

Una din principalele recomandări ale Avocatului Poporului și Consiliului Consultativ, urmare a monitorizării respectării drepturilor persoanelor refugiate privind acordarea protecției temporare a fost recent implementată, la 18 ianuarie 2023. Astfel, executivul a aprobat proiectului de Hotărâre privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina, ceea ce este un efort enorm al autorităților naționale și o decizie importantă în vederea asigurării protecției acestora pe teritoriul Republicii Moldova.

În această ordine de idei, menționăm că protecția temporară va fi acordată începând cu data de 1 martie 2023.

Avocatul Poporului apreciază pasul important făcut de către Guvernul Republicii Moldova în scopul protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Din punctul nostru de vedere apariția și dezvoltarea egalității femeilor în relațiile de muncă se dovedește a fi eficace pentru femeile și fetele strămutate din Ucraina în Republica Moldova.

Ceslav Panico
Avocatul Poporului (Ombudsmanul) Republicii Moldova